

Lezing: Stasi-officieren in het verenigde Duitsland

Graduieratenkolleg 'DDR-functionarissen na 1989'

[Achtergrond](#) - 25 juni 2014 - Auteur: Marja Verburg

DDR-officials moesten zich na de val van de Muur net als alle Oost-Duitsers aanpassen aan een nieuw bestaan in het verenigde Duitsland. Hoe zij dat deden en van welke DDR-netwerken ze hierbij gebruik maakten, onderzoekt Amieke Bouma, promovenda aan de VU. Maandag sprak ze over haar onderzoek op het Duitsland Instituut Amsterdam.

De meeste voormalige DDR-officials zijn inmiddels tussen de 70 en de 90 jaar oud. Toen de Muur viel, waren ze de 50 al gepasseerd. Het einde van de DDR betekende vaak een definitieve breuk in hun bestaan, vertelt VU-promovenda Amieke Bouma tijdens een bijeenkomst van het Graduieratenkolleg van het Duitsland Instituut Amsterdam.

Bouma onderzoekt een specifieke groep van voormalige DDR-functionarissen die zich sterk identificeerden met de socialistische staat en die zich na 1989 hebben verenigd in organisaties die hun belangen behartigen. Veelal gaat het om officieren van de Oost-Duitse geheime dienst Stasi. Zij verloren na de val van de Muur hun baan. Met verbittering spreken ze over hun leven in het huidige Duitsland. Ze hebben hun sociale status verloren en ze zeggen dat ze niet geïntegreerd zijn, vertelt Bouma. "Voor hen was de DDR de beste tijd van hun leven."

Maar ze zijn juist goed geïntegreerd, concludeert de Nederlandse promovenda. En, zegt ze, de Oost-Duitse identiteit zoals ze die nu vormgeven, hebben ze pas na de val van de Muur ontwikkeld.

Interviews

Bouma interviewde voor haar onderzoek tot nu toe zo'n veertig DDR-officials. "Ze vertellen me hun levensverhaal. Soms duren die gesprekken wel 4 of 5 uur." Ook bezocht ze talloze bijeenkomsten van de oud-DDR-functionarissen. Ze was bij vergaderingen, protestbijeenkomsten en DDR-gedenkdagen die nog steeds trouw worden gevierd.

Het feit dat Bouma Nederlandse is, werkt in haar voordeel, vertelt ze. Voormalige DDR-functionarissen zijn niet makkelijk te benaderen. Na de hereniging is er in Duitsland veel en hard over hen gedebatteerd en geoordeeld. "Daardoor wantrouwen ze Duitse journalisten en onderzoekers. Met hen willen ze meestal niet spreken." Ook het feit dat de meesten van hen al oud zijn, helpt bij haar onderzoek. "Ze denken: het is nu of nooit."

Als Bouma oud-DDR-officials spreekt, benadrukken zij het goede van de DDR en negeren ze het negatieve. 'We hebben in de DDR ons best gedaan, maar helaas waren de resultaten teleurstellend', luidt hun redenering. Er zijn fouten gemaakt, geven ze toe, maar die worden goedgepraat met de hogere doelen die het DDR-regime nastreefde. Ze wonen nu in het land van de vijand zeggen ze en ze zien de antifascistische DDR als het 'betere' Duitsland.

Pensioenrechten

Amieke Bouma doet sinds 2012 aan de Vrije Universiteit Amsterdam promotieonderzoek naar geschiedenisbeeld, zelfbegrip en activiteiten van belangenorganisaties van voormalige DDR functionarissen van 1989 tot vandaag.

[Lees meer >>](#)

Kort na de Duitse eenwording in 1990 begonnen deze oud-DDR-officials zich te organiseren in verschillende belangenverenigingen. Sinds 1993 worden die overkoepeld door het OKV, het Ostdeutsches Kuratorium von Verbänden, dat zo'n 25.000 leden vertegenwoordigt. Het OKV formuleert zijn doelen breed - het zegt bijvoorbeeld op te komen voor sociale rechtvaardigheid - en er zijn ook clubs bij aangesloten die culturele doelen nastreven, zoals de organisatie die het Palast der Republik in Berlijn wilde behouden. Maar uiteindelijk blijkt het vooral om de pensioenrechten van de leden te gaan.

De grootste vereniging binnen het OKV is, met 20.000 leden, het ISOR, vertelt Bouma. Dat komt op voor de pensioenrechten van oud-Stasimedewerkers en hun politieke superieuren. In het herenigde Duitsland zagen hun vaak hoge DDR-pensioenen gekort tot maximaal het gemiddelde Oost-Duitse pensioen. De op een na grootste groep binnen het OKV is de GRH, die zich inzet voor degenen die in het verenigde Duitsland worden vervolgd voor wat ze in de DDR hebben gedaan. Zoals grensbewakers die bij de Muur hebben geschoten, zegt Bouma, of politici die zich moeten verantwoorden voor verkiezingsfraude.

Geïntegreerd

In OKV-verband zeggen de meeste oud-DDR-officials dat ze zich in het huidige

Duitsland buitengesloten voelen en dat ze niet geïntegreerd zijn. “Maar dat blijkt niet uit wat ze doen”, zegt Bouma. Ze zijn actief in allerlei organisaties die, zoals ze zelf ook zeggen, in de DDR nooit zouden zijn toegestaan. Via het OKV bewandelen ze de juridische wegen van het verenigde Duitsland, bijvoorbeeld voor meer pensioen, en regelmatig ook met succes.

Dat veel OKV-leden helemaal niet zo slecht geïntegreerd zijn, maakt Bouma ook op uit het feit dat veel geïnterviewden positief oordelen over het West-Duitse rechtssysteem. “In de groep met andere OKV-leden zeggen ze: ‘we worden onrechtvaardig behandeld’. Maar als ze hun eigen verhaal vertellen, hoor je: ‘de rechter in mijn zaak was ok.’” Ook hebben ze wel kritiek op de Duitse politieke partijen, maar niet op het politieke systeem van het herenigde Duitsland, zegt Bouma.

Deze DDR-functionarissen hebben hun identiteit - Bouma noemt het de OKV-identiteit - in het verenigde Duitsland ontwikkeld rondom het gevoel van verlies. Die identiteit is het gevolg van de breuk in hun leven, de val van de Muur. Ze delen het positieve beeld van hun verleden in de DDR met elkaar en identificeren zich met de linkse politieke doelen van de Oost-Duitse staat. “Maar in werkelijkheid zijn ze meer pro-DDR dan links”, aldus Bouma. Het gaat hen niet om een bredere sociale rechtvaardigheid voor de toekomst, maar om hun eigen belangen en verworvenheden uit de DDR.

Verbroken verloving

Herinneringen die daarin niet passen, worden in een andere context geplaatst. Bouma vertelt van een gesprek van een groep vrouwen, actief in verschillende OKV-verenigingen, waar ze bij aanwezig was. “Het ging over de Stasi. Daarover hadden ze eigenlijk niets negatiefs te melden. ‘Maar jij mocht toch niet met je verloofde trouwen omdat je een broer in het Westen had?’ vroeg een van de vrouwen toen ineens aan een ander.”

Oh ja, reageerde de vrouw, dat was zo. Bouma: “Haar verloofde zat bij de politie en moest van de Stasi vanwege haar broer in het Westen de verloving verbreken. Dat deed hij ook. Het was het allerpijnlijkste dat haar in haar leven was overkomen, vertelde de vrouw. Het emotioneerde haar ook nu nog. Maar het kwam bij dat gesprek over de Stasi niet in haar op. Het leven in de DDR was beter dan nu, dat is wat ze geloven. Daar past zo’n verhaal niet in.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/2854/lezing-stasi-officieren-in-het-verenigde-duitsland>